

Anmeldelser

Per Vejrup-Hansen:

Det fleksible arbejdsmarked.

Jobomsætning, mobilitet og ledighed.

København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag

2000. 239 sider. Pris 385,- kr.

I denne bog tager Per Vejrup-Hansen fat på en række problemstillinger i relation til arbejdsmarked og ledighed, som det er blevet muligt at belyse, fordi Danmarks Statistik (med forfatterens hjælp) har etableret IDA-databasen, Integreret Database for Arbejdsmarkedsforskning. Problemstillingerne udspringer af såvel den internationale arbejdsmarkedsteori som af den mere aktuelle, hjemlige arbejdsmarkedspolitiske debat. Hermed får bogen et arbejdsmarkedsteoretisk såvel som et mere aktuelt arbejdsmarkedspolitisk sigte, hvilket er forfriskende. Databasen gør det muligt for forfatteren at svare på en række spørgsmål, som man intuitivt tror, man kender svaret på, men hvor registeranalysen viser noget helt andet og kontraintuitivt, og hvor man derfor tvinges til at tænke bestemte problemstillinger helt forfra. Til de rejste spørgsmål hører:

Er lønmodtagere, der forlader jobs i virksomheder, der indskrænker eller bliver lukket, mere ledighedsruede end lønmodtagere der forlader stabile eller ekspanderende virksomheder?

Når der bliver relativt færre ikke-faglærte arbejdere og flere funktionærer blandt lønmodtagerne, skyldes det så brancheforskydninger eller skyldes det, at virksomhedernes personalesammensætning internt forskydes?

Lever vi i et »kompetencesamfund«, hvor formel kompetence belønnes, dvs. sker det i stadig mindre omfang, at lønmodtagere ansættes i stillinger, der repræsenterer et lavere kompetenceniveau end deres formelle uddannelse tilsiger?

Rekrutterer virksomhederne hellere direkte fra skole-

bænken (eller blandt nyuddannede dimittender) end fra ledighed?

Er lavt lønniveau en faktor der fremmer jobskift? Og: Fører jobskift til højere løn?

Generelt er der tale om analyser af faktorer bag mobilitet og ledighed, der er baseret på arbejdsmarkedets *efterspørgselsside*. I stedet for at se på *udbudssiden*, dvs. de beskæftigede og de ledige, deres kvalifikationer, reservationsløn osv., ser forfatteren her på ændringer i beskæftigelsesstrukturen ud fra virksomhedernes (realiserede) efterspørgsel efter arbejdskraft og ikke mindst ændringerne heri. Et centralt aspekt heraf er, i hvilket omfang virksomhedernes konstante personalemæssige ekspansion og kontraktion (samt virksomhedsetableringer og lukninger) påvirker dels mobiliteten, dels risikoen for ledighed, kortere som længerevarende.

Alle analyserne er som nævnt registeranalyser, hvilket har fordele såvel som ulemper. Til fordelene hører, at databasen indeholder *longitudinale data*, hvilket muliggør dynamiske analyser med et tidsperspektiv, der rækker betydeligt længere, end man typisk har mulighed for i tværsnitsundersøgelser. I denne undersøgelse omfatter databasen en tiårig periode fra 1980 til 1989. Denne periode, der som bekendt var kendetegnet af en betydelig ledighed, giver gode muligheder for at belyse arbejdskraftens mobilitet i en periode med høj ledighed, og det giver også mulighed for at se på, i hvilket omfang *konjunkturforskelle* inden for perioden påvirker mobilitet, ledighedsrisiko m.m. Til ulemperne hører til gengæld, at adgangen til variabler om de enkelte observationer (hvad enten disse nu er virksomheder eller personer), er stærkt begrænset, hvilket nemt kan føre til spekulationer om årsags-sammenhænge, der svæver lidt frit i luften, jf. nedenfor. Generelt er forfatteren dog helt opmærksom herpå, idet han gennemgående konkluderer ret forsigtigt på de fundne resultater.

Forfatteren tager udgangspunkt i en række af teorierne inden for *labour economics*, bl.a. teorierne om interne arbejdsmarkeder, om kerne-/periferi arbejdskraft, om *labour hoarding*, om arbejdskraftsubstitution m.m., og han giver med analyserne en række interessante bidrag til videreudviklingen af disse teorier. Nogle af resultaterne er måske knap så overraskende, eksempelvis det forhold, at arbejdere er mere eksponeret for jobnedlæggelser end funktionærer (fx s61). Dette er både forventeligt ud fra teorien og sådan set også velkendt fra debatten. Men forfatterens analyser præciserer forskellene mellem de forskellige gruppers grad af eksponering, og dette er nyttigt.

Til gengæld er et af de særdeles overraskende resultater fra bogen, at ledighedsrisikoen for personer, der forlader en virksomhed ikke øges, når virksomheden enten har indskrænket eller helt er lukket (og det derfor kan antages, at afgangens i højere grad er ufrivillig). Som gennemsnit går 63% af alle, der forlader et job (frivilligt eller ufrivilligt, det kan registre ikke helt sige), direkte til et andet job, dvs. de berøres slet ikke af ledighed, mens 17% berøres af ledighed (de sidste 19% forlader arbejdsmarkedet). Man ville vel forvente, at personer fra virksomheder, der lukkes eller kontraherer, har en større ledighedsrisiko, men dette viser sig altså ikke at være tilfældet: Personer fra kontraherende virksomheder har gennemsnitlig ledighedsrisiko, mens personer fra nedlagte ligefrem har en klart mindre, kun 11% (s147)! Noget kunne derfor tyde på, at andre virksomheder ligefrem står på spring for at tage de bedste, når virksomheder lukkes eller kontraherer. Omvendt viser resultatet altså, at der er knap en femtedels risiko for ledighed ved jobskift, uanset hvilken type virksomhed, man kommer fra.

Hvordan er det så med *rekrutteringen til virksomhederne*, når de gælder de ledige? Her viser analyserne, at virksomhederne i 1989-90 i gennemsnit rekrutterede 13% af alle nyansatte fra ledighed (s154). Med en ledighedsgrad i 1990 groft sagt i samme størrelsesorden, kan dette måske virke rimeligt, men forfatteren gør dog opmærksom på, at rekrutteringsgraden fra den samlede gruppe af ledige er på 39%, imod 64% fra alle, der afgik fra en stilling. Dette resultat er måske knap så overraskende, men det er måske værd at bemærke, at virksomhederne rekrutterer hver femte nyansatte (dvs. 20%) direkte fra skolebænken (i bogen: »Fra uden for arbejdsstyrken«), og at virksomhederne derfor hellere rekrutterer personer uden

arbejdsmarkedserfaring end personer med ledigheds-erfaring.

Der tales meget om Danmark som »kompetencesamfund«, og det påkalder sig derfor interesse, om personer med en uddannelse også kan finde et job, der modsvarer deres kompetenceniveau, eller – sagt omvendt – i hvilket omfang faglærte må arbejde som ikke-faglærte. I arbejdsløshedstider kan faglærte blive »presset nedad« i kompetencehierarkiet og virke som »gøgeunger« (bogens terminologi), dvs. presse ikke-faglærte ud af jobs, de ellers ville kunne bestride. Dette ville være en ikke-intuitiv og uintenderet effekt af den generelle stigning i uddannelsesniveaet herhjemme, og noget som kunne rejse spørgsmål omkring, hvor målrettet vores uddannelsessystem egentlig fungerer. Forfatteren påviser, at både antallet af »gøgeunger« og deres andel af alle ikke-faglærte er stigende igennem 1980'erne, fra 14% i 1980 til 22% i 1989 (s104). Forfatteren anvender dette til at henlede opmærksomheden på, at de højere ledighedsgrader blandt ikke-faglærte således kan skyldes manglende efterspørgsel efter personer med fx faglært uddannelse til stillinger »højere« i kompetencehierarkiet. Her vil anmelderen dog tillade sig kritisk at bemærke, at vi kan have at gøre med, at visse stillingstyper, der kategoriseres som ikke-faglærte, faktisk reelt kan forudsætte faglært uddannelse, fx stillingen som redder eller som operatør i medicinalindustrien. Under alle omstændigheder er selve udtrykket »gøgeunger« efter denne anmelders mening unødigt normativt og fordømmende, og netop ikke rigtigt passende i et registerstudie, hvor man ikke altid helt ved, hvad man har med at gøre. Forfatteren ser bort fra, at beskæftigelse under sit formelle kompetenceniveau er en ret almindelig foreteelse i den private sektor (ligesom beskæftigelse over sit formelle uddannelsesniveau på tilsvarende måde er det), og at folk kan have deres gode grunde til ikke at ville arbejde inden for det fag, de oprindeligt er uddannet inden for.

Et spørgsmål, der givet er af stor interesse for mange, især i disse tider, hvor man taler om, at unge menneskers »grænseløse karriere« har gjort dem til »jobhoppers«, hvor de skifter job i et hidtil uset tempo og dermed også kan opnå lønstigninger i et tempo, deres forældre kun kunne drømme om, er spørgsmål om, hvorvidt lønmodtagere, der skifter job, stiger mere i løn end dem, der ikke gør. Nu er jobskift som nævnt også behæftet med en vis risiko for ledighed, som evt. også skal indgå i kalkulationen, men forfatteren har

sammenlignet lønniveau for personer beskæftiget begge årene 1989 og 1990 og har fundet, at dem, der skiftede job, gennemsnitligt fik en lønstigning på 7,7%, imod 6,7% til dem, der blev i firmaet, altså en forskel på en procentpoint. Ydermere er det sådan, at personer, som har en vis friktionsledighed (op til 20% af året) faktisk fik en lønstigning på mere end 10% (s215). Dette viser for det første, at højere løn kan være motivation for en del jobskift, og den sidste oplysning viser antagelig, at lønmodtagere, der er ledige en måneds tid eller to, anvender denne tid til at finde det job, der virkelig giver dem et lønhop eller sagt på en anden måde: Denne søgeaktivitet kan for mange lønmodtagere kun vanskeligt forenes med at udføre et job. Der er altså på den ene side som gennemsnit en belønning til dem, der skifter job, men på den anden side er denne belønning dog ikke større, end at den – om man så må sige – kan måles.

Bogen indeholder svar på mange spørgsmål udover det ovenfor omtalte. Interesserede i arbejdsmarkedsforhold og -teori bør absolut konsultere denne bog, da den indeholder oplysninger, der kan belyse en række af de centrale arbejdsmarkedsteoretiske og -politiske begreber. Man finder naturligvis ikke svar på alt, men man lægger helt klart bogen fra sig et par grader klogere, end man tog den op. Forfatteren kunne måske have gjort sig mere umage for at eksplicite resultaterne, idet han har en vis tilbøjelighed til at blive hængende i forbehold og statistiske teknikaliteter, hvilket kan skræmme den ikke-teknisk mindedde læser bort. Bogens »skal« er noget hårdt at knække, men det er til gengæld så absolut umagen værd.

Steen Scheuer, professor, dr.merc.
Institut for Organisation og Arbejdssociologi
Handelshøjskolen i København

**Peter Munk Christiansen, Birgit Møller
og Lise Togeby:**
Den danske elite
Hans Reitzels Forlag, 2001, 288 sider. 225 kr.

I begyndelsen af maj 2001 udkom som et led i *Magtudredningen* bogen *Den danske elite*,¹ Bogen udløste en del anmeldelser, de fleste favorable med debatredaktør Per Michael Jespersen fra *Politiken*² som tydeligste undtagelse, samt en kort polemik, foranlediget af undertegnede i kraft af en kommentar bragt i *Politiken* den 19. maj 2001.³

Mit argument imod bogen var dengang og nu, at *Den danske elite* er en særdeles problematisk udgivelse af to årsager. Den ene vedrører projektets akademiske forståelse af elite-problematikken og den derfor valgte metode, mens den anden årsag vedrører den akademiske og samfundsmæssige sammenhæng, bogen og *Magtudredningen* indgår i. Samtidig er bogen ganske svær at kritisere, for det første fordi den er ganske helstøbt, og for det andet, fordi den er eksponent for et bestemt dominerende syn på politik og politologi – et syn, som både er logisk forsvarligt og historisk forklarligt, men ikke altid politisk uproblematisk.

Magtudredningen består af en række separate men tematisk forbundne forskningsprojekter: *Den danske elite* er et af dem. Projektbeskrivelsen tager udgangspunkt i »den meget udbredte forestilling om en begrænset og indspist magtelite«,⁴ og projektets resultat, bogen, »afviser forestillingen om det danske samfund som domineret af én sammenhængende elite. Tværtimod er der i 1999 tale om en række forholdsvis adskilte og forskellige elitegrupper med hvert sit funktionsområde og hver sit rekrutteringssystem.«⁵ Så vidt udgangspunktet og konklusionen – hver fra sin ende af processen, projektbeskrivelsen og pressemeddelelsen ved bogens publikation.

Bogen indeholder en god og redelig undersøgelse af rekrutteringen af den danske elite. Eliten er som udgangspunkt identificeret efter et »positionsprincip«, altså som hvem, der er medlemmer af hvilke elitegrupper i samfundet. Selve undersøgelsen er derefter foregået ved, at man har undersøgt offentligt tilgængelige oplysninger om hvert af disse medlemmer i årene 1999, 1963 og 1932. Bogen består af 12 kapitler og tre sæt bilag. I de to første kapitler introduceres emnet, herunder tidlige eliteteorier og den senere rekrutteringsforskning. Herefter følger otte kapitler om de forskellige elitegrupper (den politiske, den administrative, den dømmende magts, organisationernes, erhvervslivets, mediernes, den akademiske samt den kulturelle elite), ét kapitel, der sammenligner sociologiske kendetegn på tværs af eliteerne samt en konklusion med overskriften »En sammenhængende elite?«.

I indledningskapitlerne gennemgås som nævnt de tidlige eliteteorier, samt den senere rekrutteringsforskning. Her peges på en finsk eliteundersøgelse og især den officielle svenske eliteundersøgelse, der begge, ligesom den foreliggende danske, udvælger deres per-

soner efter formelle, officielle positioner.⁶ I modsætning til den danske undersøgelse gennemførte de to andre en *survey* om de udvalgte personers politiske holdninger. I *Den danske elite* noteres det, at i Sverige viste det sig, at der ikke er den store forskel på befolkningens og elitens »holdninger til politiske spørgsmål, mens der er store holdningsforskelle indenfor eliten«. Ligeledes konstateres det i *Den danske elite*, at det for den finske undersøgelse gælder, at den understreger de forskelle, der findes mellem elite og folk. Dette leder forfatterne til at slutte, at: »De meget forskellige konklusioner (...) demonstrerer, hvor vanskeligt det er at konkludere på det helt overordnede spørgsmål, om der findes én eller flere magteliter. (...) Måske er det rigtigt, at der i Finland findes en enkelt sammenhængende magtelite, mens der i Sverige findes to, men ingen af konklusionerne forekommer helt overbevisende. Det er noget af baggrunden for, at vi vælger at tage udgangspunkt i en rekrutteringsteoretisk ramme og ikke i en eliteteoretisk.«⁷

Forfatterens valg af en rekrutteringsteoretisk ramme opstår altså af akademisk *forsigtighed*: man fravælger *survey*-delen, der førte til de to forskellige resultater i de to forskellige lande. Rekrutterings-perspektivet alene står imidlertid med det problem, at positionsprincippet, med hvilket man betragter eliten som funktionelt adskilt i en række grupper, naturligt må lede til en konklusion om »en række forholdsvis adskilte og forskellige elitegrupper med hvert sit funktionsområde og hver sit rekrutteringssystem«. Det var jo selve udgangspunktet for undersøgelsen.

Selvom bogen også beskriver »netværksrelationer« mellem de enkelte grupper (fx medlemskab af VL-grupperne), udfordrer det ikke det grundlæggende gruppeopdelte perspektiv. Havde man ønsket at gennemføre dette perspektiv ville det have tjent *Den danske elite* at bygge på de noget mere avancerede eksempler på en sådan undersøgelse i Pierre Bourdieus *Homo Academicus* og *La noblesse d'État* (1984, 1989).⁸ Samtidig er Bourdieus undersøgelser ydermere interessante ved det, at deres fremgangsmåde faktisk næppe kan overføres direkte til dansk sammenhæng. I Danmark findes for det første slet ikke så mange »ben« (udvalg, kommissioner, distinktioner, titler, etc.) som i Frankrig, og man vil næppe få et tilsvarende detaljeret billede ved at måle på disse. Men for det andet så behøver man ikke dokumentere institutionelle positionssammenfald, når de berørte indgår

i et sammentømret meningsfællesskab – og det er der, i hvert fald på EU-spørgsmålet, oplagt tale om i Danmark.⁹

Dermed er vi fremme ved min anden indvending mod bogen: at den ikke i tager sit nominelle udgangspunkt om forestillingen om magtelitens sammen-spisthed alvorligt og dermed ved hornene. Dette er skuffende al den stund, at denne forestilling netop nævnes som bogens motivering.

Kan man fra et videnskabeligt synspunkt berettiget kritisere et videnskabeligt værk for noget det ikke gør sig til? Næppe: indenfor academia betyder forskningsfriheden og transparensprincippet, at værker skal bedømmes på udførelsen af den opgave de selv definerer. Samtidig findes der alligevel, udenfor det akademiske, i det politiske rum, muligheden for undladelses-synder. Alle værker under *Magtudredningen* indgår på samme tid i disse to rum. Projektet har en officiel status, en politisk funktion: det er Academia, der rapporterer til Folketinget. Dette perspektiv medfører en ganske særlig fordring om videnskabelig integritet i forhold til det politiske.

Men *Den danske elite* gør sig til noget den ikke er: den handler om *rekrutteringen* af den danske elite. Dermed handler bogen ikke om, hvad elitens medlemmer foretager sig, og om de således udgør én elite, men primært om, hvordan de havnede i deres positioner. Dette er tilsyneladende en detalje – en betydningsforskydning i titlen, fra den korrekte *Rekrutteringen af den danske elite* til den valgte *Den danske elite*. Men forskydningen udspiller sig på baggrund af, at man har fravalgt muligheden af at give et dynamisk portræt af, hvad eliten foretager sig, og i stedet har tilvalgt en vinkel, der fra udgangspunktet giver et opdelt og statisk billede af eliten (fordi det handler om rekrutteringen indenfor forskellige grupper). Med titlen gør bogen krav på et felt, den ikke dækker – og værre: dermed unødvendiggør den formelt yderligere undersøgelse af dette større felt indenfor *Magtudredningen*. Står man ude i det politiske rum og betragter *Den danske elite* bliver det terminologiske *faux pas* således ganske alvorligt.

Magtudredningen opstod tydeligt i kølvandet på den udbredte fornemmelse af skisma mellem folk og elite, der fulgte Maastricht- og Amsterdam-afstemningerne i begyndelsen af 1990'erne. Som symbol på den manglende tillid valgtes Jakob Haugaard i denne

periode til *Folketinget* på et løsgængermandat. Med denne historiske kontekst i hu skærpes de videnskabelige fordringer yderligere en tak – måske endda mere end de allerede er for ethvert offentligt bestilt udredningsarbejde.

Netop fordi *Folketinget* så tydeligt er en del af konteksten er det særligt nødvendigt – af hensyn til både *Folketing* og folk – at medtænke denne historiske kontekst, når man udfærdiger den undersøgelse i *Magtudredningen* som det mistillidsramte folk vil finde vigtigst, den om den danske elite. Som det er nu berøres mistilliden kun i første linie af projektbeskrivelsen, for derefter at blive kørt ud på et sidespor i de metodologiske overvejelser og for endelig at dukke op i en konklusion, der altså netop ikke bygger på en behandling af dette emne.

Jeg foreskrev i min omtale i *Politiken*, at man kunne have løst dette problem – have behandlet mistilliden – ved at undersøge elitens dynamik. Man kunne have blotlagt eliten midt i den funktion, som de, der er langt fra magten, finder uforståelig, truende og forkert. En sådan undersøgelse af eliternes funktion i det praktiske Europapolitiske lovgivningsarbejde ville selvsagt heller ikke have været den endelige bog om den danske elite. Men den ville have svaret langt bedre på det, som må være *Magtudredningens* forpligtelse, nemlig at afdække, forklare og måske endda at hele og afhjælpe det dybe sår, som Europapolitikens gnidninger har skabt i de seneste tiår mellem befolkning og elite.¹⁰

Men den videnskabelige forsigtighed i forhold til elitespørgsmålet hænger nøje sammen med visse dynamikker i politologiens udvikling de seneste 20 år, og er her således ikke specifik for *Den danske elite*. Professionaliseringen af politologien har også indimellem været en tæmning: formaliseringen af undersøgelsesformerne har øget feltets legitimitet og derved frigjort det yderligere fra offentligheden – man gør sig nyttig og ikke utilbens, og så kan man forske i relativ ro. Samtidig har der spredt sig en forståelse af magt som noget processuelt, ikke-lokaliserbart. Og det politiske er i høj grad gået fra at være en kampplads, mellem visioner for samfundet, til at være et sted for styring og administration.¹¹ Elitespørgsmålet har således været oplevet som tiltagende uproblematisk de sidste 20 år: administrativiseringen af det politiske er netop ikke et problem i dette faglige og alligevel særdeles politiske perspektiv. Disse udviklinger

på det politologiske område frister til overdreven faglig forsigtighed – hvilket netop synes at være det problematiske i *Den danske elites* udgangspunkt, et udgangspunkt bogen altså ikke er alene om at repræsentere.¹²

En konstituerende forskel på elitesynet i det folkelige perspektiv og det faglige er, at i den folkelige version er synsvinklen oppebåret af en permanent mistænksomhed. I dette perspektiv må eliteniveauet nødvendigvis hænge sammen og have ansvar, både helt generelt og i konkrete tilfælde. Derfor er den populære forestillingsverdens analyser – især på de ideologiske yderfløje – tæt på og indimellem sammenfaldende med de forskellige former for konspirationsteori.¹³ Men vigtigst er den naive eller uvidenskabelige forventning om sammenhæng i en overordnet forstand. Her forstår man samfundet som enhed: man forventer, at de, der er på toppen, har evner og vilje til lederskab i forhold til resten – og derfor tilskriver man dem ansvar for det.

Paradoksalt er den intuitive folkelige forståelse af og forventning til sammenhæng, enhed og ansvar netop forbundet med det politiske legitimitetsproblem, der ledte til *Magtudredningen* i første omgang. Legitimitetsbegrebet synes normalt anvendt i to hovedbetydninger, enten som et spørgsmål om repræsentation ved fuldmagt eller som et spørgsmål om identifikation med et bestemt politisk rum. De to supplerer hinanden, idet de begge tilsyneladende er nødvendige for, at et moderne demokrati kan fungere. De modsiges først hinanden i det øjeblik, at repræsentativiteten rækker (for langt) udover det gensidigt konstituerede politiske rum. Netop dét sker i EU-spørgsmålet for dem, der ikke vil eller kan identificere sig med den Europæiske Union som politisk rum (for dem, der tværtimod gør det, kan begge de to principper sagtens fungere simultant).

På denne vis er der altså en strukturel lighed mellem denne akademisk fejlagtige, men udbredte forventning til elitens nødvendige kausale ansvar og en ligeså udbredt – og som sådan gyldig – forståelse af politisk legitimitet. Derfor kan man sige, at en nødvendig betingelse for at have noget at drive politik i og om, netop er denne folkelige forestilling om ansvar.

Men den folkelige forståelse af og vilje til sammenhæng går galt i byen, når vi taler om, hvordan tingene faktisk fungerer. Kontingens og inkompetence er

helt centrale elementer i det samfundsfaglige perspektiv: i dette læner man sig op ad politikernes, embedsmændenes og historiefagets erfaringer. Man ved, at systemet ikke kan personificeres, at processerne og resultaterne yderst sjældent kan tilskrives én persons strategiske plan – og man ved således, at ansvaret og indflydelsen aldrig er absolut. Dette er derfor en essentiel del af, hvad en stud.scient.pol. eller lignende får under huden i sine første tre år på Universitetet. Dermed udgør det også en vigtig forskel mellem dem, på den ene side, der har det folkelige perspektiv, og dem, på den anden side, der er blevet begavet med den akademiske pragmatisme.

Akademikere har svært ved at tage det folkelige perspektiv og dets logik alvorligt, fordi det netop er, hvad det akademiske udsyn er vokset fra. Men ved ikke at tage det alvorligt risikerer man blot at bekræfte den folkelige mistillid: man kan altså ikke sætte sig uden for denne dynamik. Det er derfor en oplagt udfordring for samfundsforskere bevidst at kunne kombinere de to udsyn.

Det mest centrale problem i dansk politik er EU-spørgsmålet, både som indikator på og katalysator for tillidsforholdet mellem elite og folk. *Magtudredningen* blev igangsat, ikke mindst på grund af dette faktum. Før Danmark kan indskrives meningsfuldt i det globale, det vestlige, det europæiske, er det en forudsætning at beskrive det danske, politiske fællesskab i en positiv vision, holdbart formuleret – til almindelig anerkendelse og bred accept. Dette er politikernes opgave.

Men skal visionen have kraft og effekt er det sandsynligt, at den danske politiske luft skal renses for overdreven mistænksomhed først. *Den danske elite* havde, i kraft af sit valgte emneområde, muligheden for at klare luften for den mistænksomhed, som ligger til grund for dette politiske meningstab. Man kan håbe, at det er en proces og debat, der bliver sat i gang, når *Magtudredningens* hovedrapport kommer på gaden.

Henrik Ø. Breitenbauch, ph.d.-stipendiat,
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet

Noter

1. Munk Christiansen, Peter et. al. (2001). *Den danske elite*. Udgivet under *Magtudredningen*. København: Hans Reitzels forlag.

2. Per Michael Jespersen: »Uambitiøs rapport«, *Politiken*, den 3. maj 2001.
3. Mit indlæg efterfulgtes af forfatterens respons den 27. maj og mit gensvar den 30. maj.
4. Projektbeskrivelsen findes på *Magtudredningens* hjemmeside: www.ps.au.dk/magtudredningen
5. Se omtalen af bogen på hjemmesiden samt presmeddelelsen af 24. april 2001.
6. Den officielle svenske: *Demokrati och makt i Sverige* (1990). Maktutredningens huvudrapport, SOU. Og den finske: Ruostetsaari, Ilkka (1993). »The Anatomy of the Finnish Power Elite«, in: *Scandinavian Political Studies*, 16.
7. Munk Christiansen et. al. 2001, 22.
8. Bourdieu, Pierre (1984): *Homo Academicus*. Paris: Les éditions de minuit. Idem (1988). *La noblesse d'État. Grandes Ecoles et esprit de corps*. Paris: Les éditions de minuit.
9. Man kan selvsagt indvende, at Dansk Folkeparti og Enhedslisten qua deres repræsentation i Folketinget tilhører eliten og at denne derfor er repræsentativ. Men den politisk relaterede elite – politikere, embedsapparat, organisationerne samt medierne – er helt overvejende pro EU (med små og typiske undtagelser som Ekstra Bladet). SF's store indflydelse på *Det nationale kompromis* var jo netop et udtryk for, at SF i ja-partiernes øjne under forhandlingerne repræsenterede de ellers ikke-tilstedeværende nej-sigere.
10. Som det fremgik af forfatterens svar til min oprindelige kommentar er de uenige i ovenstående argument og henviser til *Folketingets* kommissorium for *Magtudredningen* som ultimativ ramme for dens udformning. Vi argumenterer altså på to forskellige niveauer, jf. min distinktion mellem de akademiske og politiske rums mulighed for undladelsessynder.
11. Politologiens potentielt uhellige og særdeles interessante dobbelte rolle som leverandør af både embedsmænd til og udenforstående analyser af feltet har givet været en vigtig brik i dette spil.
12. Mere dristige eksempler kan findes i følgende fire bøger, der alle omhandler den danske elite i bred forstand (omvendt kan man sige, at *Den danske elite* kun omhandler denne i ganske snæver forstand), og som netop fordi de ikke er forsigtigt videnskabelige bliver langt mere interessante, tankevækkende og – i sidste instans – intellektuelt oplysende end *Den danske elite*. Det er: Hans Edvard Teglers' *Magtspeilet i Danmark* (1969), Jørgen S. Dicks *Den herskende klasse*

(1973), Jussi Merklins *Demokratiet undergraves oppefra* (1980) og Henning Fonsmarks *Historien om den danske utopi* (1990).

13. Jf. i øvrigt ovennævnte Merklin 1980.

Indsigt og udsyn

Jens Rostrup-Nielsen: »3. række midtfor«.

Forskningspolitiske erindringer.

Odense: Odense Universitetsforlag, 2001, 192 sider, 175,00 kr.

Forskeren, forskningslederen, virksomhedslederen, forskningsforvalteren, forskningspolitikeren, kemikeren og mennesket Jens Rostrup-Nielsen har skrevet en indsigtsfuld bog om forskning og forskningspolitik. Bogens fortælling begynder i barndomshjemmet i Nykøbing Falster. Forældrene var bange for at sønnen ville være kunstmaler. Omgivelserne troede, at han ville være jurist som sin far. Men valget faldt på kemiingeniør blandt andet på baggrund af inspiration fra Michael Redgrave, der i en filmatisering af en bog af Guy Gibson spillede en professor »Jeff«, som med stort engagement omsatte sine ideer om at udvikle en særlig type bombe til forsøg og afprøvning.

Efter studietiden på DTU og efterfølgende værnepligt kom Jens Rostrup-Nielsen til Haldor Topsøe. Katalyseforskning blev hans felt. Haldor Topsøe selv blev en vigtig inspirator og læremester i relation til forskningspolitik og forskningsledelse. Katalyseforskningen og arbejdet med at sælge virksomhedens teknologiske produkter bragte Jens Rostrup-Nielsen langt omkring i akademiske og industrielle kredse i næsten alle dele af verden.

Kimmen til det mangeårige engagement i diverse forskningspolitiske organer blev lagt i Ingeniørforeningen. Engagementet i kemiingeniørgruppens bestyrelse blev senere afløst af tilsvarende i blandt andet Akademiet for de Tekniske Videnskaber, Industripolitisk Kontaktudvalg, Teknologirådet, Planlægningsrådet for Forskningen, Forskningspolitisk Råd, Forskerakademiet, Danmarks Tekniske Universitets konsistorium samt bestyrelsen for Risø. Fra disse placeringer blev Jens Rostrup-Nielsen en central »spiller« i blandt andet OECD's evalueringer af det danske forskningssystem, evalueringen af miljøforskningen og tilblivelsen af det strategiske miljøforskningsprogram, reformprocesserne relateret til forskningsråds-systemet, tilblivelsen af universitetsloven samt ska-

belsen af Grundforskningsfonden. Bogen beskriver disse procesforløb tæt og inkluderer derved også vurderinger af en række forvaltningsorganer, embedsmænd, folketingspolitikere og ikke mindst centrale ministre, herunder Bertel Haarder, Svend Bergstein, Jytte Hilden og Frank Jensen.

Bogen kan læses med flere sæt af »briller«. For det første er det, som det er fremgået, en erindringsbog. Det er en personlig beretning om en med forfatterens egne ord ikke kedelig karriere. Fremstillingen er faktisk og på det personlige plan klædeligt beskeden. Når man har fulgt udviklingen i dansk forskningspolitik i den beskrevne periode og oplevet Jens Rostrup-Nielsen i aktion, er man imidlertid ikke et øjeblik i tvivl om, at her dokumenteres et billede af et mangefacetteret menneske: en anerkendt forsker, en engagerende leder samt en visionær (ikke-partipolitisk) forskningspolitiker, der bedre end de fleste forstår at begå sig i spændingsfeltet mellem forskere, embedsmænd, ministre og folketingspolitikere. Der er tale om et menneske, der kan spille på flere strenge; et menneske der skaber resultater ved hjælp af en cocktail af indsigtsfulde ideer, velforberedt argumentation, opbygning af netværk, vedholdenhed, mediebevisthed, menneskelig og samfundsmæssig forståelse og ikke mindst humor.

For det andet er bogen et bidrag til den forskningspolitiske debat. Den diskuterer klassiske og aktuelle forskningspolitiske grundsyn blandt andet udviklingen væk fra »den lineære models« forestilling om klar, organisatorisk arbejdsdeling fra grundforskning til produktudvikling hen i mod forestillingen om et langt mere komplekst, netværksbaseret syn på vidensproduktion og -anvendelse. Den klargør kerneproblestillingerne knyttet til det at udøve forskningspolitik i et lille land, herunder blandt andet betydningen af at have et fagligt bredt profileret beredskab, der som antenner kan opfange vigtige internationale forskningsmæssige udviklingstendenser. Den advarer mod kortsynethed og politisk topstyring, som der har været tendenser til i dansk forskningspolitik, og anbefaler i stedet mobilitet, dialog, samarbejde og åbenhed. Den giver ris og ros til EU's forskningspolitik og giver anbefalinger til, hvordan den danske proces ind i EU's policyproces bedst organiseres.

For det tredje er bogen et bidrag til et kapitel af nyere dansk forvaltningshistorie. Den er en guldgrube til

indsigt i det forskningspolitiske systems arbejdsbetin-
gelser og hverdagsliv. Den understreger, hvordan
konflikterende hensyn og værdier, herunder sektoriel
og organisatorisk repræsentation, faglig dækning,
kontinuitet versus fornyelse og f.eks. køn, stedse må
afvejes og vægtes. Den giver eksempler på, hvordan
ministerielle hierarkier og konflikter mellem forvalt-
ningsorganer til tider kan blokere for opnåelse af
gode løsninger. Den viser, hvordan tilfældigheder
pludselig kan blokere for beslutninger, som alle par-
ter ellers troede, der var opnået konsensus om. Den il-
lustrerer, hvordan en gang dagsordenssatte problemer
og løsninger gang på gang repeteres – også selvom de
substantielt set ikke synes specielt vigtige. Endelig
viser den hvordan dansk forskningspolitik gennem en
årrække på godt og ondt var (og vel fortsat i betyde-
ligt omfang er) stærkt influeret af en ganske lille
kreds af personer, der roterer mellem centrale poster.
Bogen anvender selv betegnelsen »tordenskjolds sol-
dater«. Så længe der en konstruktiv dialog blandt tor-
denskjolds soldater, kan der også formuleres en dy-
namisk forskningspolitik. Men det meget »tætte«
system har også indbygget en risiko for, at situationen
kan gå i baglås og policyprocessen tilsande i person-
ligt fnidder og ukonstruktiv konflikt.

Rent sprogligt er bogens fremstilling forfriskende.
Malende begreber tages i anvendelse. Som bare et ek-
sempel kan nævnes lanceringen af begrebet »køre-
plansforskning«. Køreplansforskning er den form for
ikke-kreativ, udynamisk forskning, der bliver resulta-
tet, hvis forskningsledelse reduceres til bureaukratisk
overvågning af om planlagte resultater leveres til af-
talt tid.

Boganmeldelser bør som princip indeholde både ros
og ris. I relation til denne bog har det imidlertid været
svært at finde skyggesider. Bogen kan varmt anbefal-
les til alle med interesse for forskning og forsknings-
politik.

Afslutningsvis en opfordring: Tænk hvor megen ind-
sigt, der kunne samles, hvis også andre centralt pla-
cerede forskere og forskningspolitikere skrev deres
erindringer.

Hanne Foss Hansen, lektor
Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet.

Derek Beach:

**Between Law and Politics – the Relationship be-
tween the European Court of Justice and the EU
Member States**

Paperback, DJØF Publishing, Copenhagen, 2001.

230 sider inkl. Doms-, kilde- og stikordsregister.

Pris. 232,00 ekskl. moms. ISBN-no: 87-574-0493-3.

Det første umiddelbare indtryk der slår én, når man
kaster et blik i Derek Beach's bog »Between Law and
Politics« er, at det for én gangs skyld er lykkedes
DJØF's forlag at udgive en velskrevet bog på engelsk
om et ellers yderst kompliceret emne. At bogen er
sprogligt velbearbejdet skal dog næppe tilskrives for-
laget. DJØF har traditionelt aldrig gjort meget ud af at
pynte på sine forfatters skoleengelsk eller fagjargon,
hvilket ofte har gjort det præsenterede stof nærmest
utilgængeligt for uindviede. At Derek Beach kommer
heldigt fra start skyldes sandsynligvis, at han qua sin
engelske oprindelse(?) har nogle yderst gode forud-
sætninger. Det betyder dog ikke på nogen måde, at
bogen er nogen letlæst pixibog. Tværtimod. Den vil
sandsynligvis forekomme svært tilgængelig for de,
der ikke i forvejen har et forholdsvis indgående kend-
skab til EF-domstolen og den debat denne institution
i snart årtier har været omgæret af. Noget af det, der
desværre ikke højner det kunstneriske indtryk, er bo-
gens opbygning, der lader skinne igennem, at vi har
at gøre med et omarbejdet universitetsspeciale, hvor
studenten har arbejdet efter en meget klar skabelon
med forskningsdesign, hypoteser samt efterfølgende
test af hypoteserne på udvalgte cases.

I kapitel 1-3 lanceres analysens forskningsdesign, en
overordnet introduktion til EF-domstolen samt en in-
troduktion til de politologiske teorier om domstolen,
som forfatteren ønsker at teste. Kapitel 4 og 5 er en hi-
storisk gennemgang af domstolens praksis i 1980'erne
og 1990'erne. Kapitlerne 6-8 gennemgår 3 udvalgte
cases, som så diskuteres op imod de politologiske teo-
rier, som tidligere er blevet gennemgået. Kapitel 9-11
består dels af diverse resumeer af, hvad der allerede er
blevet sagt, dels en kort introduktion til forfatterens
eget forsøg på at skabe en teoretisk syntese mellem ra-
tionalistiske og mere konstruktivistiske forståelser af
forholdet mellem EF-domstolen og medlemsstaterne.

Bogens overordnede tema er velkendt i litteraturen –
ikke bare den om EF-domstolen, men om EU som så-
dan. Den angår det helt overordnede spørgsmål om
medlemsstaterne, når det kommer til stykket, er i

stand til at kontrollere de europæiske institutioner, som de selv oprettede ved Rom traktatens vedtagelse i 1958? Hvis ikke, har institutionerne så selv taget styringen og kørt deres eget løb uafhængigt af medlemsstaternes ønsker? Spørgsmålet er naturligvis interessant ud fra en almen politologisk (og vel også juridisk) synsvinkel. De fleste regeringsledere giver jo stadig overfor deres befolkninger indtryk af, at det er dem der sidder i førersædet og dirigerer retningen på den europæiske integrationsproces. Som Derek Beach gør opmærksom på i indledningen til sin bog, så er det imidlertid meget svært at opretholde forestillingen om, at det er medlemsstaterne, der bestemmer tempoet og målet, når det drejer om EU's retsudvikling. EF-domstolen er uden sammenligning EU's mest magtfulde, men vel også – af politologer i hvert fald – mest oversete EU institution. EF-domstolen har således i en dom egenhændigt fastslået, at EF-retten har forrang frem for national ret, og at den har direkte virkning overfor almindelige borgere i Unionen. Dette lyder måske meget teknisk, men har den gennemgribende konsekvens, at medlemslandene ikke – som i traditionel folkeret – kan ophæve virkningen af EU-retlige bestemmelser overfor borgerne ved at lave en national modlov i parlamentet. Det man i århundreder har talt om som »parlamentets suverænitæt« eller i dansk sammenhæng – »ingen over eller ved siden af Folketinget« gælder ganske enkelt ikke længere, når vi taler EU og reglerne for det indre marked. Man savner lidt disse videre konsekvenser og problematiseringer i Derek Beach bog. Selvom Beach sikkert vil sige, at det ikke har været formålet at diskutere EF-domstolens konsekvenser for demokratiet eller suverænitetsproblematikken, så vil denne mangel på »kontekst« (samt den parallelle iver for at teste teorier), nok betyde, at hans budskab kun når en forholdsvis lille og specialiseret målgruppe af læsere.

Der er dog meget at rose forfatteren for. Det mest imponerende er den måde, hvorpå Beach ubesværet og uden at have en juridisk embedseksamen i bagagen slår om sig med ofte indviklede domstolssager. Han gør det efter min mening på en måde og med en sikkerhed, der lader mange juridiske fremstillinger meget tilbage at ønske. Det skyldes primært, at Beach – i modsætning til mange jurister, der har et retsdogmatisk udgangspunkt – evner at perspektivere de enkelte sager og få læseren til at forstå de politiske følger af de ofte ret lavmælte og tekniske domme. De absolut bedste (og mest overskuelige) kapitler i bogen hører således til dem, hvor Beach majsommeligt gen-

nemgår enten cases eller historiske udviklingsforløb. Jeg er også enig i langt de fleste af de konklusioner Beach når frem til. F.eks. når han gang på gang påviser, at medlemsstaterne ikke har været i stand til at kontrollere Domstolen. Man kan også kun tilslutte sig Beach kritik af den ellers sejlivede myte om, at Domstolen i 1990'erne har været mere tilbageholdende i sin domspraksis og har prøvet at tilpasse sig medlemsstaternes ønsker. Beach »beviser« og argumenter for EF-domstolens fortsatte autonomi og styrke er skarp og overbevisende.

Hvad der ikke falder helt så overbevisende ud, er Beach utallige teori-tests samt afsluttende synteseforsøg. For det første løber Beach efter min opfattelse åbne døre ind ved at vælge »tests« af 4 fortærskede teorier – hvor tre eller i hvert fald to, af dem i deres rationalistiske udgangspunkt er alt for overlappende til, at det bliver virkelig interessant. Beach udreder ganske vist sine hypoteser med omhu og forfølger sine »videnskabelige tests« nogenlunde konsekvent. Men da forfatteren hele tiden når frem til, at de gængse politologiske teorier ikke kan forklare det, de egentlig har ambitioner om og dermed ikke er meget bevendt, sidder man på side 183 tilbage med ét træt og opgivende spørgsmål: »so what?« Var det virkelig nødvendigt at gå så mange gruelige ting igennem for at nå til den noget indlysende konklusion, at EF-domstolen har en væsentlig grad af autonomi, og at dens adfærd ikke kan reduceres til hverken snævre strategiske overvejelser eller frygt for medlemsstaternes reaktioner?

Problemet for Beach er imidlertid, at han trods sin kritik af de rationalistiske tilgange ganske enkelt ikke kan forlade det positivistiske videnskabs ideal, hvor virkeligheden helst skal kunne sættes på formel og generaliseres. At Beach aldrig helt bliver tilfreds før dette kan lade sig gøre, skinner igennem i hans eget synteseforsøg til sidst i bogen. Selvom han indrømmer, at konstruktivistene kan indfange fænomener, som rationalisterne ikke selv formår, skal hans nye fusionerede teori med vold og magt kunne verificeres/falsificeres og naturligvis kunne underkastes diverse hypotese tests (p. 188). Der er naturligvis ikke i sig selv noget galt i at ville teste teorier – ud fra et rationalistisk ståsted vel at mærke. Men det har ingen som helst berøring med, hvad en konstruktivist ville gå efter i forsøget på at indfange normer og ideers betydning for samfundsudviklingen. Konstruktivister opererer ikke kun med en anden rationalitetsantagel-

se end rationalister, men også med en helt anden epistemologi. Det er det sidste Beach ikke er opmærksom på. Problemet med inddragelse af normers rolle kommer også frem på side 194, hvor Beach selv konstaterer, at fordi dommerne ved EF domstolen jo kan opfatte en henstilling fra medlemsstaterne helt forskelligt fra, hvad medlemsstaterne havde forventet, så rejser netop dette »significant methodological problems....it becomes more difficult to verify/falsify hypotheses«. Ja, desværre er virkeligheden knap så enkel, som man nogen gange godt kunne ønske sig.

Desuden er de hypoteser, Beach så endelig når frem til i sin egen teori så selvindlysende, at det er meget svært at se, om de nogensinde vil kunne afkræftes. F.eks: »jo mindre opbakning der er fra de nationale domstole, jo mindre autonomi vil EF-domstolen have i en konkret sag«. Ja, det siger vel sig selv, skulle man mene. Desværre fortæller Beach's eget bud på domstolens fortsatte autonomi os ingenting om det paradoks ingen hidtil har kunnet afklare. Nemlig hvorfor nationale domstole, der i den almindelige folkeret stort set altid dømmer, som deres regering gerne vil have det, i EF-retten er langt mere tilbøjelige til at føje EF-domstolen og dermed gå imod deres egne regeringer (Benvenisti 1993).

Alt i alt er der dog på ingen måde grund til at ende denne anmeldelse med en negativ grundtone. Det fortjener Beach på ingen måde. Hvad angår empirisk grundighed og analytisk skarpsindighed, er denne bog meget overbevisende. Det kan faktisk godt ærgre en og anden, at Beach har valgt at lægge EF-domstolen på hylden for i stedet i sit PhD projekt at koncentrere sig om en anden side af EU integrationen. Det bliver spændende at se, om dette resultat bliver lige så vellykket som det foreliggende.

Lektor Marlene Wind
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Per H. Hansen:

Da sparekasserne mistede deres uskyld. En historie om sparekasser og samfund i opbrud 1965-90
Odense: Odense Universitetsforlag, 341 pp., 250,- kr.

Vi er fattige på brede samfundsvidenskabelige bøger om den finansielle sektor. Portrætter af enkelte banker, sparekasser, forsikringsselskaber og realkreditinstitut-

ter findes da, ligesom store værker om større eller mindre udsnit af den økonomiske politik er publiceret. Værker med fokus på brancherne er dog fåtallige. Det er derfor en berigelse, at vi nu har fået en fremstilling om sparekasserne som samlet gruppe. Den er baseret på arkivmateriale fra henholdsvis Danmarks Sparekasseforening og Den Danske Bankforening, men selv om bankernes opfattelser og strategier også refereres, tager bogen dog primært udgangspunkt i forholdene i sparekasseverdenen. Det er vel at mærke en afgørende periode i sparekassernes liv, som Per Hansen beskæftiger sig med, nemlig deres afviklingsperiode. Det er også en stor fortjeneste, at sparekasserne virke ikke behandles i et lukket rum, hvor politiske faktorer er uden betydning, men tværtimod inddrages markant. Dette er indlysende, da bankernes og sparekassernes virksomhed netop har været styret af lovgivning, der undervejs har været nødvendig at ændre.

Der foretages visse tilbageblik i tiden, hvor træk af lovgivningen på området gennemgås, men bogen koncentrerer sig om perioden fra slutningen af 1960'erne, hvor et offentligt udvalg nedsattes med henblik på at revidere sparekasseloven, frem til året 1989, hvor sparekasserne kunne vælge at organisere sig som aktieselskaber på linje med bankerne i henhold til den nye aktieselskabslov. Dette førte umiddelbart efter til de store fusioner mellem en række pengeinstitutter på tværs af banker og sparekasser, der i dag kommer til udtryk ved de to giganter Danske Bank og Nordea, og som på foreningssiden betød, at Finansrådet blev dannet gennem en fusion mellem sparekassernes og bankernes hovedorganisationer.

Ved begge disse lejligheder ophævedes restriktioner for sparekasserne, og hele spillet i primært Sparekasseforeningen og sekundært Bankforeningen forfølges indgående, ligesom de skiftende embedsmænds og politikeres rolle analyseres. Det er her værd at understrege, at meningerne i de to foreninger internt var delte. Liberaliseringer ville give sparekasserne muligheder for at udvide deres virksomhedsområde, men det ville også fjerne sparekasserne fra deres traditioner, der lå andre steder og hvilede på andre principper end de aktieselskabsbaserede banker. For bankerne kunne en ændring i lovgivningen godt nok betyde øget konkurrence fra sparekasserne, men det kunne også lette et eventuelt samarbejde og på visse punkter sikre en mere ligelig konkurrencesituation, og herunder ændre på beskatningen af de to grupper af pengeinstitutter.

Disse overvejelser tumlede man med i hele pengeinstitutsektoren gennem flere årtier. Grundlæggende vandt det synspunkt frem blandt sparekasserne og deres forenings ledelse, at en liberalisering var nødvendig, og selv om dette også satte sit præg på lovgivningen, skete det ikke altid så hurtigt og effektivt, som man fra denne kant måtte ønske. Her delte vane-ene sig bl.a. mellem de store og små sparekasser, men også mellem sparekasser med et mere traditionsbundet syn, der så sparekasserne som andet og mere end et forretningsforetagende, men opfattede sparekasserne som et alternativ til bankerne og som havende ganske andre kulturelle rødder. Det politisk-administrative system var desuden ikke overbevist om det hensigtsmæssige i reformer, og en betydelig konflikt stod derfor mellem Sparekasseforeningen og de relevante ministerier og styrelser. Her fandtes nemlig også fortalere for ændringer og talsmænd for status quo i Tilsynet med Banker og Sparekasser, Handelsministeriet og Nationalbanken. Navnlig i tilfælde, hvor de to grupper af pengeinstitutter kunne blive enige, og de berørte interesser blev altid taget med på råd, var det nødvendigt og muligt at præge udvalgsarbejde og forme indstillinger. Ellers blev bolden spillet over i embedsmændenes og politikernes lejr. Disse problemer måtte håndteres både vedrørende ændringerne i 1970'erne og i 1980'erne, men situationen var alligevel på mange måder forskellig. De interne uoverensstemmelser var færre i 1980'erne, og Bankforeningen var mere inaktiv, hvorfor banen i højere grad var fri for Sparekassernes bestræbelser. Tilbage i starten af 1970'erne var spillet mere kompliceret, og det politisk-administrative system af mere afgørende betydning for udfaldet.

Ved studiet af de forskellige perioder får vi et udmærket indblik i mange andre spørgsmål omkring økonomisk politik, som berørte banker og sparekasser. Dette gælder de generelle vilkår og betydningen af de økonomiske og politiske konjunkturer for sparekassernes behov for at udvide deres virkefelt, men også konkrete konflikter, som f.eks. spørgsmålet om Fællesbanken, tages op til behandling. Nogle spørgsmål diskuteres på den anden side stedmoderligt. Det gælder f.eks. den omfattende internationale deregulering, men det må retfærdigvis siges, at der et eller andet sted skal trækkes en grænse, og det i denne sammenhæng fornuftigt at koncentrere sig om danske forhold.

Bogens finale udgøres af forarbejdet til og vedtagelsen af den nye bank- og sparekasselov tilbage i 1988, der muliggjorde sparekassernes omdannelse til aktieselskaber. Det var som anført resultatet af en indsats fra Sparekasseforeningens side, der var igangsat flere år forinden. Også her gennemgås situationen i interesseorganisationerne samt embedsmændenes og politikernes opfattelser og dispositioner, men processen behandles dog knap så grundigt som i det første tilfælde. Forfatteren har ganske ret i, vi med de sidste ændringer ikke blot oplevede en reform i den finansielle sektor. Der var samtidig tale om et brud med vigtige traditioner i dansk erhvervsliv, hvor sparekasserne med det mere demokratiske image måtte vige. Det begrædes ikke, men konstateres blot, at sådan gik udviklingen. Dermed forsvandt endnu en bid af gamle Danmark.

Lektor, Ph.D.
Karsten Ronit,
Institut for statskundskab
Københavns Universitet.

Organiseringen af Den europæiske Union

af Peter Nedergaard

»Organiseringen af den europæiske Union« henvender sig til alle med interesse i EU forvaltningens arbejde. Bogen giver en værdifuld indsigt set i et dansk perspektiv og er aktuel i forbindelse med det kommende danske EU-formandskab.

Denne 3. udgave er en ny og ajourført præsentation af EU's beslutningsproces og dens aktører efter Nicetraktaten.

Bogen beskriver EU's forvaltning og dens betydning og relationer til dansk forvaltning, og præsenterer de særlige problemstillinger, som en småstat som Danmark står overfor.

Forfatteren gennemgår EU forvaltningen ud fra de tre perspektiver: struktur, proces og kultur, og viser hvordan disse elementer indvirker på forvaltningens effektivitet og legitimitet. Nøglepersonen i analysen er den enkelte embedsmand.

Herudover præsenteres på baggrund af de senere års reformbestrebelse en uddybende analyse og gennemgang af Kommissionen og Ministerrådet

Bogen runder af med behandling af den danske EU-beslutningsprocedure.

3. udgave 2001
343 sider, hæftet
Pris kr. 398,00
Medlemspris kr. 318,40

Handelshøjskolens Forlag

Lyngbyvej 17 · Postboks 2702 · 2100 København Ø
Telefon 39 13 55 00 · Fax 39 13 55 55 · e-mail fl@djoef.dk